

Sammanfattning

Sedan 1971 har årliga undersökningar av skolungdomars alkohol-, narkotika-, tobaks- och snifningsvanor genomförts. Undersökningarna har utförts på riksrepresentativa urval i årskurs 9. Fram till och med 1983 deltog årligen även elever i årskurs 6 och därefter har dessa studerats vartannat år. Sedan 2004 deltar även gymnasiets årskurs 2. Undersökningarna har genomförts som anonyma gruppenkäter i klassrummen. I 2007 års undersökning deltog 5 127 från årskurs 9 och 4 383 från gymnasiets årskurs 2. Bortfallet uppgick till 17 respektive 18 procent.

Alkoholvanorna var relativt oförändrade bland pojkarna i årskurs 9 under början och mitten av 1970-talet, medan flickorna ökade sin konsumtion under samma period. Både bland pojkarna och flickorna minskade andelen alkoholkonsumenter under större delen av 1980-talet och uppgick till ca 75 procent i slutet av det decenniet. Under 1990-talets första hälft noterades en svag uppgång av andelen alkoholkonsumenter både bland pojkarna och flickorna i årskurs 9. Därefter har andelen, med undantag för enstaka år, minskat.

Även i gymnasiets årskurs 2 har andelen alkoholkonsumenter minskat något men på en högre nivå jämfört med årskurs 9. Det var något fler alkoholkonsumenter bland flickorna 2007, men skillnaderna mellan pojkarna och flickorna var relativt små.

Den beräknade genomsnittliga årskonsumtionen av folköl, starköl, blanddrycker, vin och sprit mätt i ren alkohol (100%) visar att sprit och starköl svarar för den största delen av niondeklassarnas alkoholkonsumtion. Folkölens andel utgjorde drygt en tredjedel av konsumtionen vid 1990-talets slut men har sedan dess minskat kraftigt (ca 9% 2007). Såväl pojkarnas som flickornas totala konsumtion ökade fram till början av 2000-talet. Flickornas konsumtion har fortsatt att öka något, medan pojkarnas har minskat och könsskillnaden de senaste åren har inte varit så liten sedan 1970-talet.

Skillnaden mellan gymnasieeleverna och eleverna i årskurs 9 var störst bland pojkarna. Gymnasiepojkarna drack mer än dubbelt så mycket som pojkarna i årskurs 9. År 2007 uppgav eleverna i gymnasiet, framförallt pojkarna, en något högre konsumtion jämfört med tidigare år.

Ungefär hälften av eleverna i årskurs 9 har varit berusade. En dryg tredjedel uppger att de upplevde sin första berusning vid 14–15 års ålder, d v s någon

gång i årskurs 8 eller 9. Det är mycket få elever som varit berusade före 13 års ålder.

I årskurs 2 på gymnasiet var det endast en femtedel av eleverna som uppgav att de aldrig varit berusade.

Rökning var betydligt vanligare i början av 1970-talet än idag. I årskurs 9 minskade andelen rökare under 1970-talets andra hälft. 1983 ändrades rökfrågans formulering. Därefter ökade andelen rökare fram till omkring 1989, för att sedan minska. 1997 omformulerades rökfrågan åter, vilket medförde att fler uppgav att de röker. Andelen rökare var sedan relativt konstant fram till början av 2000-talet, för att därefter minska. I de senaste årens undersökningar har dock minskningen avklingat och bland pojkarna har det till och med skett en ökning. Fler flickor än pojkar är rökare, men ser man till den totala tobakskonsumtionen (rökning och/eller snusning) försvinner emellertid könsskillnaden.

Det var något fler rökare i gymnasiets årskurs 2 jämfört med årskurs 9. Skillnaderna mellan pojkarna och flickorna vad gäller andelen rökare var ungefär lika stor i gymnasiet som i årskurs 9. Även på gymnasiet försvann könsskillnaderna när man såg till den totala tobakskonsumtionen.

Andelen elever i årskurs 9 som någon gång använt narkotika minskade betydligt under 1970- och 1980-talen. År 1989 låg andelen som använt narkotika på sin lägsta nivå (3%), men ökade därefter kontinuerligt fram till år 2001 (ca 10%). Sedan dess har andelen som använt narkotika minskat och år 2007 var det sex procent av pojkarna och fem av flickorna.

På motsvarande sätt har attityden till narkotika förändrats också bland dem som aldrig prövat. I slutet av 1990-talet och början av 2000-talet var det fler som uppgav att de haft möjlighet att pröva än det varit sedan början på 1970-talet. En minskning bland pojkarna och flickorna i årskurs 9 kan emellertid ses de senaste åren (20% 2007).

Erfarenheten av narkotika var påtagligt större i gymnasiet 2007 jämfört med eleverna i årskurs 9. Det var även en större andel pojkar än flickor som prövat narkotika i gymnasiets årskurs 2 (17 respektive 13% 2007).

Andelen elever som sniffat var under flera år i slutet av 1980-talet och början av 1990-talet tämligen stabil runt 6 procent (flickorna något lägre). År 1995 hade andelen bland pojkarna emellertid ökat till 12 procent och därefter låg den kvar kring 10 procent. Sedan år 2000 har värdena minskat och i den senaste undersökningen var det 5 procent av pojkarna och 4 procent av flickorna som uppgav att de sniffat.

Sniffning var ungefär lika ovanligt i gymnasiets årskurs 2 som i årskurs 9 och det var något fler pojkar (6%) än flickor (4%) som sniffat.

I 1993 års undersökning infördes några frågor om dopning. Ytterst få av eleverna har rapporterat sådan erfarenhet. I 2004 års undersökning ändrades frågan om dopning för att enbart gälla användandet av anabola androgena steroider (AAS). Frågan är således inte helt jämförbar med tidigare år, men det kan ändå konstateras att skillnaden i svaren jämfört med tidigare år var liten och att två procent av pojkarna och en procent av flickorna i såväl årskurs 9 som i gymnasiets årskurs 2 uppgav att de använt AAS.